

‘Nieuw elan’ en ‘nieuw leiderschap’ van Klaus Schwab komt uit kantoren in Brussel en Genève. En uit Beijing.

Posted on 12 januari 2022 by Arie Graafland

De pandemie heeft de wereld veranderd – een cruciaal moment in de recente geschiedenis. We zullen de repercussies nog jarenlang voelen. De wereld die we kenden in de vroege maanden van 2020 bestaat niet meer, opgelost in een pandemie.

Een pandemie is een complex systeem dat zich aanpast aan veranderende omstandigheden, een soort ‘levend netwerk’, aldus Klaus Schwab en Thierry Malleret in hun boek [‘The Great Reset’](#). De pandemie zal de tendensen versterken die al aanwezig waren voor de eerste besmettingen. Het virus heeft de wereld drastisch veranderd. De vraag is hoe we de ingrijpende gevolgen in kaart kunnen brengen.

Schwab en Malleret construeren een *‘mental map’*, een conceptueel frame of kader om de huidige wereld te begrijpen. Hoe die ‘kaart’ precies uit ziet wordt niet

onmiddellijk duidelijk. Ik waag een poging om dat op verschillende plaatsen in het boek te laten zien.

Wat ze expliciet laten zien, is de dynamiek van de 'kaart'; er zijn drie krachten die de huidige wereld beheersen. In mijn bespreking volg ik niet de chronologie van de hoofdstukken. De auteurs bespreken de veranderingen in een drietal secties: *macro reset*, *micro reset* en *individuele reset*. Waar ik in geïnteresseerd ben is wat de inhoud van hun '*mental map*' is, met andere woorden wat is hun idee van de huidige wereld. En waarom ze veranderingen voor staan.

Een nieuw krachtenveld

De maatschappij waarin we leven wordt gekenmerkt door drie krachten; wederzijdse afhankelijkheid, versnelling, en complexiteit. Simpel gezegd, ongeveer alles hangt met alles samen, gaat het ergens fout in de keten dan heb je kans op een watervaleffect aan ongewenste ellende.

Complexe systemen worden gekenmerkt door niet-lineariteit en onvoorspelbaarheid, ze zijn niet stabiel. Ze zijn moeizaam te modelleren en voorspellen is lastig. Complexiteit loopt tegen de grenzen aan van onze kennis, en bemoeilijkt het begrijpen van wat er om ons heen plaats vindt. Het overspoelt de capaciteiten van politici in het bijzonder.

Meteorologie, weersvoorspellingen zijn een voorbeeld. Om maar te zwijgen over het klimaat. Voor het eerst werden we geconfronteerd met 'exponentiele groei', in het geval van het virus een aanhoudende verdubbeling in besmettingen. Willen we dat voor zijn, dan hebben we een wereldomspannend netwerk van bewaking nodig, aldus de auteurs. Met als levensgroot risico de surveillancestaat in aanbouw. Dat kan een aanzet zijn voor een [digitale ID](#).

Hoe ziet de kaart van Schwab en Malleret er uit?

Probleem blijft, hoe die kaart van Schwab en Malleret er precies uit ziet. Complexiteit, versnelling en wederzijdse afhankelijkheid worden op dit moment vrijwel overal in de meer geavanceerde maatschappijwetenschappen gebruikt. (Katherine Hayles, Bruno Latour, David Harvey). Maar waar die dynamiek precies ontstaat, welke materiele en immateriële gevolgen er zijn, hoe het huidige

kapitalisme er uit ziet, wordt maar ten dele duidelijk in hun boek.

Ongeveer halverwege hun boek krijgen we daar wat meer zicht op met een verwijzing naar Dani Rodrik's '*globaliseringstrilemma*'. Economische globalisering, politieke democratie en nationale staat zijn volgens Rodrik niet zonder meer verenigbaar. In zijn opvatting kunnen slechts twee van de drie goed samengaan. Nationale staat en globalisering gaan niet goed samen met democratie.

De EU wordt vaak als voorbeeld gebruikt, economische integratie (die noodzakelijk is voor globalisering) met democratie betekent dat de belangrijkste beslissingen op supranationaal niveau genomen moeten worden. Dat is een mooi pleidooi voor de EU, maar veel te globaal om er ook maar iets zinnigs over te kunnen zeggen. Dat blijft een terugkerend probleem met de '*mental map*': te weinig specifiek, en te veel één kant op wijzend; die van de '*great reset*'. Bij iedere crisis wordt de EU een stukje sterker, en dat betekent meer invloed voor Brussel. Daar zullen de auteurs geen moeite mee hebben.

Een tussenoplossing

Schwab en Malleret voorzien een soort tussenoplossing, in de komende jaren na de pandemie zal ont-globalisering plaatsvinden, en zal het protectionisme sterker worden. Maar dat is niet wat we nodig hebben volgens de auteurs. Covid vertelt het verhaal van falend globaal bestuur. (Ik vertaal 'governance' maar even met 'bestuur').

De WHO bijvoorbeeld heeft dan wel steken laten vallen, maar die is volgens de auteurs te veel afhankelijk van de donorlanden. Dit is de richting van hun boek: versterking van internationale instituties, versterking van 'global governance'. Versterking van de EU. Hechtere samenwerking tussen landen onderling.

De pandemie heeft een van de meest ingrijpende vertragingen in de economie veroorzaakt, meer nog dan de recessie in de jaren dertig. In slechts twee maanden tijd, in maart en april 2020 verloren 36 miljoen Amerikanen hun baan, deze recessie zette de economische groei zo'n tien jaar terug in de tijd.

In april 2020 was de werkeloosheid met 11,2 procent gestegen in vergelijking met februari van dat jaar. Zo'n 80 procent van de economische activiteit vindt plaats in de service industrie in Amerika. Met name deze service industrie wordt het hardst geraakt. Het zijn de kleinere bedrijven die het meest te lijden hebben.

Europa

Een aantal industriëlen in Frankrijk en Engeland voorziet dat mogelijk 75 procent van de zelfstandige restaurants het economisch niet gaan halen, ondanks de steunpakketten. Maar ook de grote bedrijven staan te wankelen, KLM is een voorbeeld, en British Airways heeft aangekondigd dat ze zo'n dertig procent van hun werknemers moeten ontslaan. In Nederland berekende het CPB dat een maand stilstand in de economie resulteert in een verlies van 1,2 procent aan groei, terwijl drie maanden resulteert in 5 procent verlies.

Niet iedereen wordt op dezelfde manier geraakt door het virus. Paradoxaal genoeg waarderen we diegenen het minst die doorwerken in de crisis, en vaak met persoonlijke risico's: de verpleging, de schoonmakers, de besteldiensten, de mensen in de distributie en voedselindustrie, de verzorgingstehuizen.

In Engeland werkt de zorg voor 60 procent op een nul-uren contract. Vanuit huis werken is er niet bij als je in die sector werkt. Van de Amerikaanse finance- en verzekeringswereld kon ongeveer 75 procent thuis zijn werk doen. In Nederland kregen de ambtenaren een bonus voor hun harde werk.

The great reset

Maar wat is nu die '*great reset*'? De gedwongen pauze in de economie geeft volgens de auteurs de mogelijkheid om na te denken over wat echt van waarde is. Institutionele veranderingen en politieke keuzes kunnen een eerlijker en groenere toekomst geven. Wat wordt hun nieuwe kompas? Dat is een economie die 'sustainable' en 'inclusief' is.

Het toverwoord is ESG, '*environmetal*', '*social*' en '*good governance*'. Het bbp moet opnieuw gedefinieerd worden, ook onbetaald werk moet opgenomen worden. Werk dat meer 'vernietigt' dan opbouwt moet ten laste komen van het bbp.

De auteurs voorzien het einde van het neoliberalisme, want overheidsingrijpen wordt vele malen belangrijker dan het nu is. Wat er ook gebeurt, de staatsinvloed zal in hun perspectief groter worden. En dat zien we ook gebeuren onder de kabinetten van Rutte: meer EU-invloed en meer ESG.

Stakeholder kapitalisme

Shareholder kapitalisme zal meer en meer verdrongen worden, stakeholder kapitalisme wordt de nieuw norm. Dat dit al enige tijd aan de gang is bleek uit mijn vorige bespreking van [Vivek Ramaswami](#). Ramaswami's boek maakt duidelijk wat dit is; hij ziet het als ideologische zwendel om meer winst te behalen en de consument te binden aan het merk.

Schwab en Malleret gaan in op een verschil van mening over het 'build back better', over hoe de tijd na de pandemie er uit zal zien. Een voorbeeld. Michael O'Leary, de CEO van Ryanair, voorziet juist de terugtocht van ESG, terwijl Brian Chesky, de CEO van Airbnb zijn bedrijf wil ombouwen naar een stakeholder bedrijf.

Airbnb maakte bekend dat zij niet langer het belang van de aandeelhouders dienden, maar het stakeholder belang. Chesky was echter vergeten zijn belangrijkste investeerder op het lijstje stakeholders te vermelden; dit bleek de Chinese Communistische Partij van Xi te zijn. Airbnb deelt data van hun klanten met de CCP, en China vraagt steeds meer en gedetailleerder informatie.

We zitten hier niet om Amerikaanse waarden te promoten, is het standpunt van Airbnb. Ze staan voor *Black Lives Matter*, maar ze werken nauw samen met de Chinese Communistische Partij. Zonder dit ooit te vermelden op Instagram, of waar dan ook.

De bedrijven die het stakeholder-kapitalisme hoog in het vaandel hebben zijn niet per se 'beter' dan de rest zo schrijven Schwab en Malleret, ze kunnen het zich niet veroorloven uit de gratie te raken bij het activisme, zowel de sociale activisten als de activistische investeerders. Selectief idealisme dus. Net wanneer het uitkomt.

Opnieuw selectief

Dat komt wel meer voor in het boek. De auteurs breken in een of twee zinnen een lans voor *Black Lives Matter*, en vertellen erbij dat er honderd zwarte Amerikanen in politiecellen zijn overleden. Dat zijn dan een paar regels in een boek, verder geen context, niets over hoe men eraan toe was toen ze opgepakt werden, geen enkel verder detail. Drugs? Politiegeweld? Over het uitzinnig aantal wapens op straat?

Of het feit dat de politie meer kans loopt om gedood te worden door zwart Amerika

dan dat een ongewapende zwarte de kans loopt neergeschoten te worden door de politie. Ik kan het niet anders zien dan een poging om goodwill te kweken, ten koste van een hopeloos gewelddadig en ingewikkeld probleem in de Amerikaanse maatschappij.

Herverdeling van welvaart

Het is niet goed te overzien hoe de 'great reset' van Schwab en Malleret gaat verlopen, maar zeker is dat de post-pandemie periode er een zal zijn van 'massieve herverdeling van welvaart', van rijk naar arm en van kapitaal naar arbeid.

Ongeveer iedere crisis in de laatste vijf eeuwen heeft een versterking van de staat te weeg gebracht, aldus de auteurs. Dit argument wordt nu naar voren gericht, de overheid moet actief markten aanboren en bedrijven steunen die 'sustainable' en inclusief zijn. We verstoren ecosystemen en maken virussen los van hun gastheer, en daarmee worden wij de gastheer aldus de auteurs.

Klimaatverandering en het verstoren van ecosystemen en de vernietiging van de biodiversiteit zullen opnieuw pandemieën veroorzaken. Het is nu tijd om in te grijpen, de gevolgen van de pandemie mogen niet verloren gaan in een terug naar de situatie van voor de pandemie. De Europese Green Deal van de EU is een voorbeeld. Uiteindelijk komt het aan op de wereldleiders en CEO's. Ons lot ligt in de handen van de 'enlightend leaders', een nieuw elan en nieuw leiderschap in de politiek. Waar hebben we dat eerder gehoord?

Een postmodern wereldbeeld als 'mental map'

Mijn probleem met het boek is niet dat het een nieuw soort links programma presenteert. Veel van wat ze schrijven verdient serieus onderzoek. En dat gebeurt natuurlijk al op grote schaal. Mijn probleem is de maskerade van politiek als wetenschap.

Weinig politieke manifesten hebben een notenapparaat van 172 literatuurverwijzingen. Dit alles wordt gecombineerd met een postmoderne ethiek die mij uiterst dubieus voorkomt. In hun bespreking van de geopolitieke verhoudingen tussen de USA en China wordt een lans gebroken voor China. Ze citeren een tweetal Chinese wetenschappers die hierop ingaan. Op eieren lopend,

dat wel.

Je kunt China, en de USA natuurlijk veroordelen voor hun binnenlandse en buitenlandse politiek. Maar, zo schrijven Schwab en Malleret, dat hangt af van je positie, en dat heeft te maken met je cultuur, je achtergrond en je politieke overtuigingen.

Met een dubieuze verwijzing naar de kwantummechanica waar twee verschillende uitkomsten tegelijk waar en onwaar kunnen zijn, worden 'right' en 'wrong' op de helling gezet. Alles hangt af van 'perspectief'- een volledig postmodern geworden wereldbeeld, kortom. Gecombineerd met de 'enlightend leaders', is dat een dystopisch vooruitzicht.

*Klaus Schwab en Thierry Malleret, **Covid-19: The Great Reset** (World Economic Forum 2020)*